

sitsam. Az erdészeti szakmában töltém ifjuságomat, abban öszültem is meg, az erdészet terén, tehát én nem nemzetiségeket, hanem csak erdei gazdákat ismerek.

Midőn a tekintetes szerkesztőséget arra kérem, hogy jelen soraimat becses folyóiratában, az „Erdészeti Lapok“-ban közölni s arról engem értesíteni kegyeskedjék, hazafias tisztelettel vagyok

a tekintetes szerkesztőségnek

Pozsonyban, 1887. márczius 9-én

készséges szolgálja :

Balhauser József,

magánzó erdőmester.

E levél közlésével végleg befejezzük Balhauser ur legujabb publicistikai működésének méltatását, nem ütközve meg legkevésbé sem, hogy az „Erdészeti Lapok“-at nem szokta olvasni, de viszont nem is téve magunknak egy pillanatilag sem szemrehányást a miatt, hogy emlegetett irodalmi közreműködésének 1880-ban véletlenül nem nyújtottunk tért. Nem emlékszünk ugyan miből állt az a közlemény, melyet az előbbi levélből vonható következtetés szerint állítólag nem adtunk ki, de abból, hogy a papirkosárba került, következtetnünk kell, hogy ép oly szakszerű, higgadt és tárgyilagos lehetett, mint a mostaniak.

Balanographiai magyarázatok.*)

Közli: Borbás Vincze.

Simonkai L. ur az „Erdészeti Lapok“ 1887. évf. 42—47. lapján az én balanographiai állításaimat itt-ott elhomályosítani vagy megingatni igyekszik. Hogy Simonkai cikkének nagyobb része csak ingadozás, nagyon könnyű lenne kimagyaráznom; de hogy a polemiának végeszakadjon,

*) Az ezen ügyben felmerült polemiát jelen közleménnyel befejezettnek jelentjük ki.

Szerk.

csak azon állításaira reflectálok, a hol ő az enyéimet megbolygatja. Végezhetek röviden, mert a szóba került tölgyek közül én egyiket sem neveztem meg, tehát nem érhet a gyanu sem, hogy az igazságon meg a tudomány érdekében kívül más okom lehetett volna valamelyiket részrehajlólag nagyobb pártfogásba részesítenem.

Én Simonkai-val, mint általában senkivel, a polemiát nem kerestem. A *Quercus spectabilis*-ről való véleményét csak azért idéztem, a *Qu. Haynaldianá*-járól csak azért szóltam, mert Fekete tanácsos ur ellenem szóba hozta. Nem félek semmiféle becsületbiróság ítéletétől, hogy nem objective s talán sértőleg szóltam volna róla.

De nézzük sorra ezeknek a tölgyeknek az igazságát.

1. „Mi jögon irhatja hát Borbás . . ., hogy a *Quercus Heuffelii* Simk. nem egyéb mint a *Qu. spectabilis*, . . . de tudom azt, hogy nagy botlást követet el Borbás mindannyiszor, a hányszor ezt az összevonást írã“. (Simonkai szavai 43. l.)

Miért nevezte Simonkai ezt a tölgyet *Qu. Heuffelii*-nek? Azért, mert a *Heuffel Qu. conferta* var. intermediá-ja egyszerűen *Qu. intermediá*-nak nem nevezhető, minthogy már van más autoroknak régibb *Qu. intermediá*-ja. *Heuffel* szavai szerint a var. *intermedia* csaknem nyeletlen levelű, pikkelyei a *Qu. confertá*-é-tól nem különböznek s a lugosi szöllők közt, a kápolna mellett nő. — Ezeket az ígéket, hogy a *Qu. conferta* var. *intermedia* *Heuff.* (*Qu. Heuffelii* Simk.) pikkelyei a magyar tölgyétől nem különböznek, a *Qu. Heuffelii* autorának kellő figyelemre kellett volna méltatnia.

Én ezt a *Qu. conferta* var. *intermediá*t, melynek állítólag *Haynald* becses gyűjteményében kellene lenni, de én onnan semmiféle néven meg nem kaphattam, 1886. augusztus

31-én, Jarinay főerdész ural, eredeti termőhelyén, a lugosi kápolna mellett, szerencsésen megtaláltam. Heuffel szavait figyelemre méltatva, nem más ez, mint kocsányos (4 cm) magyar tölgy. Mivel pedig a Qu. Heuffelii, a mint Simonkai legjobban tudja, csak a Heuffel-féle var. intermediá-nak névcseréje, vagyis átkeresztelése, a lugosi kápolna mellett növő kocsányos magyar tölgynek (mely a ménesi Qu. spectabilissal egyező) botanikai latin neve; mivel Simonkai az ő Qu. Heuffelii-éhez eredetileg a Heuffel var. intermediá-ját idézgeti; végre Heuffel-nek a var. intermediá-ról mondott eredeti szavait, mint a var. intermedia Heuff. megalapításának legelső feltételét figyelemre méltatva, természetes és bizonyos, hogy a Qu. Heuffelii Simk. csak 4 cm csumás magyar tölgy, tehát hogy akkor a 3 cm kocsányu ménesi Qu. spectabilis-tól nem különböző, s nem hybrid eredetű, mint Heuffel gyanította.

Hát ugy-e tényeken nyugszanak állításaim, és botlást nem követtem el Simk. tölgynevének fennmaradása kedvéért! Kitaibel-nek nem tökéletlen, hanem fiatal gyümölcsű példáján a kétféle leveleket is látni! Ha tehát Simk.-nak lenne igazi Qu. conferta \times Robur-ja, az vagy Qu. neo Heuffelii lesz, vagy az én nyeles és apró csillagszőrös Qu. Budenzianá-m; Haynald gyűjteményében pedig Qu. conferta \times sessiliflora van, melyet én még tavaszkor Qu. subglandulosá-nak neveztem. Ezt szives vállú és a visszaján glandulás, tehát ragadós levelei ma is megkülönböztetik a Qu. Tabajdianá-tól, meg a Qu. Tufae-tól. Makkcsészéje a magyar tölgyéhez hasonlóbb.

A csumás Qu. conferták nem épen „buja képződések“, hanem a kocsányon megjelenő makk többnyire a levelek tövéből ered.

II. „Azt már nem értettem, hogy egy magyar fűvész,

csak úgy sine cura, a nélkül, hogy a Qu. Apenniná-t ismerte volna, egyszerűen synonymul állította oda e kitünő tölgyfajunkat (a Qu. Haynaldianá-t) a Lamarck kevésbé ismert Qu. Apenniná-jához“. (Simk. 44. l.)

Mint az „Erdészeti Lapok“ tisztelt olvasói tudják, ezt az állítólag új tölgyet legelőször nem én temettem el („Erd. Lapok“ 1886., p. 459). Én a Qu. Haynaldianá-ról, melyet Simk. dédelget, azt állítottam, s ma is az a meggyőződésem, hogy az a Qu. Apennina Lam., vagy attól csak kevésbé eltérő.

Simk. az ellenkezőt azzal bizonyította, hogy francia növényre (Luc) és francia botanikusra (Grenier és Godron) hivatkozik az olasz Apenninek tölgyének megítélésakor! Ez a bizonyíték csekélyet nyom ellenem, legkevésbé sem bizonyítja, hogy „eljárásom zavart okozna“.

Mivel a Qu. conferta Kit. (Qu. Farnetto Ten., Janka szerint) Olaszországban a mocsár tölgynek másodrangu speciéseivel (Qu. Bruttia, Qu. Thomasii Ten.) együtt nő, s mivel a Qu. Haynaldiana Lugoson e közt a három tölgy között terem; miért ne képződhetett volna e szülők közt Olaszország szelid egü Apennin-jein is egy hybrid (ha a Qu. Haynaldiana-nak csakugyan ily öszszvérnek kell lenni), a melyet Lamarck jóval régebben Qu. Apennina-nak nevezett? A Qu. Apennina-nak széles, pelyhes és alig nyeles levelei, a kurta csoma meg a makkcsésze lándsás pikkelyei kétségtelenül a Qu. Haynaldiana-val való megegyezésről tanuskodnak. És ha nem lehetetlen, hogy a Qu. Farnetto Ten. makkcsészejének pikkelyeit tekintve, eltér a magyar tölgytől (Simk. 45. lap); akkor ez a Qu. conferta-leveles olasz tölgy, Tenore szavai szerint „cupulis tomentososericeis, levibus“, De Candolle szerint pedig „squamis adpressis, vagyis ha Lepidobalanosbeli pikkelyei lennének,

mint a Qu. Haynaldianá-nak, akkor ez az utóbbi tölgy nem a Qu. Farnettó-val esnék össze?

Valóban a Qu. Apennina, vagy Qu. Haynaldiana inkább a Qu. confertá-nak a Lepidobalos-ra való visszahanyatlása, mint hybrid eredetű. Simk.-nak különben itt még a Gussone Qu. amplifoliá-ját is méltán figyelemre kellene méltatnia.

III. A „Hubeny Qu. Hungarica-ja nem egyértelmű a Borbás Qu. Hungarica-jával, mert Borbás csak a Qu. conferta idétlen és csenevész s marha rágta hajtásait tiszteli meg a Qu. Hungarica névvel; kitűnik végül az is, hogy ugy az egyik, mint a másik kérdésben tévutra vezetnek Borbás fejtegetései“ (Simk. szavai 47. l.)

Erre legelőször is kénytelen vagyok azt mondani, hogy ez az állítása Simk.-nak alaptalan; alaptalan annyival inkább, mert ő az én kezemből Qu. Hungaricát soha sem kapott, ha pedig mástól kapta volna, (és én gyűjtöttem azt), láthatta, hogy gyümölcse tökéletes, tehát egészséges fáról való. Selmeczre is küldöttem ily gyümölcsös ágakat.

Én különben a Qu. Hungaricá-nak faji önállóságát sehol sem fejtegettem; én csak azt vitattam és vallom ma is, hogy a Qu. confertá-tól, ugy mint más varietás, eltérő, valamint a literatura ellenmondó adataira is rámutattam. Idáig a botanikusok a tölgyfajoknak sallangosabb, vagy hegyes karéju, avagy törhegyü lombos alakjait mindég megkülönböztették; a Qu. Robur, Qu. lanuginosa és Qu. sessiliflora leírásakor pedig, a cserfa levelével szemben, kitüntették, hogy levélkaréjaik nem törhegyüek (lobis muticis).

Igy van Qu. Robur L. (Qu. pedunculata Ehrh.) var. longiloba Lasch vagy var. laciniata Vuk.; van Qu. sessiliflora var. pinnatifida Boiss.; van Qu. lanuginosa var. pinnatifida Gm. és lacera Vuk. (a hová

a *Qu. turbinata*, *Qu. Ménesiensis* Kit., *Qu. Hirciana* Vuk. tartoznak), van *Qu. lacinosa* Boreau; a *Qu. Cerris*-nek pedig a sekélyebb öblü varrietását különböztették meg, a *Qu. Austriacá*-t.

Van továbbá *Qu. Virgiliana* var. *mucronulata* Vuk., *Qu. Streimii* var. *pungens* Freyn, melyeket én az igazi „*Qu. crispata* Stev.“-nek tartok. Van *Qu. congesta* var. *acutiloba* Guss. stb. Minthogy továbbá varietast minden botanikus¹⁾ említ, ez vezérel engem, hogy a Hubeny *Qu. Hungaricá*-ját, mint eltérő varietást, lelkiismerem elhallgatni nem engedte.

De azelőtt Simk. is több figyelemre méltatta a *Qu. Hungaricá*-t. 1878-ban²⁾ még azt állította, hogy a *Qu. confertá*-t „gyakran leveleinek élesen czakkos szegélye“ is megkülönbözteti. Ma már az ilyen *Qu. conferta*, vagyis *Qu. Hungarica* Hub. időtlen vagy csenevész s marharágtá hajtás. Továbbá pl. az „Erdészeti Lapok“ 1883. évfolyam 770. l. a *Qu. Haynaldiana* és *Qu. Heuffelii* leírásában a leveleknek keskenyebb vagy tágasabb öbleit különbségül ő is hangoztatja. Ez most, mert én állítom, a *Qu. conferta* és *Qu. Hungarica* között figyelemre nem méltó.

De hogy a *Qu. Hungarica* Hub. igazán „egyértelmű“ azzal, a mit én *Qu. Hungarica*-nak tartok, ime Hubeny-nak a legfelső forrásból eredő szavai: „a magyar tölgy nagyon mélyen és nagyon sallangos leveleiről feltűnő“ („Erdészeti Lapok“ 1886. p. 550 levő referatumomból). Hát én nem épen csak azt vitattam, hogy a *Qu. Hungarica* sallangosabb levelü, mint a *Qu. conferta*? Hát mért nem lehet nekem ezt a Hubeny szavaival megegyezőt elhinni?

¹⁾ Fekete ur az „Erdészeti Lapok“ 1887. évfolyam 30. l. ezerféle tölgyvarietást említ.

²⁾ „Akad. Közl.“ XV. köt. 598. l.

Mivel az ilyen sallangos levél gyakran még szögletes vagy törhegyes karéju és fogu is szokott lenni, a makkos ágon is; De Candolle-t követve azért emlegetem a sallangos Qu. Hungaricá-nak ezt a sajátságát is, a melyet Simk. sajátságos módon, csupán a nyomorék magyar tölgyre akar ruházni. Hasonlitani végre hasonlithat sarju- vagy sérülésből eredő hajtáshoz, de a hasonlatosság gyakran csal³⁾, s ez a csalóka hasonlóság nem bizonyítja, hogy az a sok makkos fa, a melyet én megvizsgáltam, s melyekről számos gyümölcsös ágat hoztam, sarju képződés lenne.

Ugyancsak vissza kell utasitanom Simk.-nak azt az állítását, hogy én a „Flora“ 1842. évfolyam 268. l. a Qu. Hungarica leírását meg sem néztem volna (46. l.); sőt őt illeti a megróvás, hogy ő az „Erdészeti Lapok“-at nem olvasva ilyeneket állit.

Ha valaki az „Erdészeti Lapok“ 1884. évfolyam 282—3. lapjára fordít, ott többet fog a Qu. Hungaricá-ról olvasni, melyet én a magyar erdészetre nézve érdekeset a „Flora“ idézett helyéről elmondottam, mint a mennyit Simk. a 46. l. onnan reprodukál. Hát ha én meg se néztem a „Flora“ idézett helyét, hogy közölhettem volna onnan azt a leírást, a melyet Simk. még most is nem létezőnek gondol?

Ép olyan hamis Simk.-nak az az állítása (47. l.), hogy a Qu. Hungarica Hub. „pusztán csak névleg említett, de le nem irt.“ Ezt se lehetne állítani, ha a „Flora“ id. helyét tökéletesen ismerné, vagy legalább az én idézett referatumomat olvasta volna. De hogy a Qu. Hungaricá-nak van már 1830-tól eredő tökéletes descriptiója is, megtalálhatta volna ezt Simk., az én keresésem után az „Erdészeti Lapok“ 1886. 556. stb. lapjain.

³⁾ „Omnis similitudo claudicat“ mondja a latin.

Midőn én a literaturából megalapítom, hogy a *Qu. Hungaria* sallangosabb levelű *Qu. conferta*; midőn a magyar tölgynek legelső forrására támaszkodom; a „Flora“-ra hivatkoznom annál is inkább szükségtelen volt, mert a „Flora“ nevezetesebb adatait az „Erdészeti Lapok“ tisztelt olvasóinak már előbb előmondottam. Hogy később Wierzbicki, Hubeny-ra hivatkozva, a *Qu. Hungaricá-t* a *Qu. conferta* mellé akarja vonni, ez oly régi rossz szokás, hogy a botanikusok az új fajokat mindjárt szeretik egy régebbivel egyesíteni, de valóban azt is bizonyítja, hogy Wierzb. se ismerte pontosan a magyar tölgy alakkörét, mert a *Qu. Hungaricá-t*, meg a *Qu. confertá-t* még 1842. után is különböző néven küldözte szét. Igaz azonban, hogy Kotschy, a híres balanograph kiadatlan képei közt ott van a *Qu. Hungarica* képe is, melyet Kotschy egy Wierzbicki-féle ág után rajzolt! Hogy különben némely autornak magától visszavont fáját a kritika ismét visszaállítja, igazolja a *Rosa submitis* Gren., *Rubus candicans* Whe stb. példa. (Kern. Fl. exs. austrohung. III. p. 37., IV. p. 22).

A 47. l. említett botlásokra, meg Giesbach-nak ócsárolt var. *velutinájá-ra* csak azt jegyzem meg, hogy e „botlások“ idézgetésére, az elmondottak után, Simk.-nak semmi alapja nem volt; hogy ha Grisebach e var. *velutiná-t* gyümölcs nélkül írta is le, de én gyűjtöttem érett gyümölcsessel is. Hát Simk. az ő „új“ tölgyeiről közölt Grisebaché-nál különb *descriptió-t*?

Simk. vádjaiból, hogy „fejtegetéseim tévutra vezetnének“, hogy „botlásokat követtem el“ stb. csak a puszta szavak maradtak, oka e kifakadásokra, mint láttuk, semmi sincs.